

Елин Пелин

МЕЧТАТЕЛИ

Селският доктор, чичо Горан, с възпретнати до колене крачоли на потурите си, с обрамчена торбечка, газии наведен из реката и търси пиявици. Той върви бавно, внимателно обръща всеки камък, заспал в спокойната водица, и се вира в нежно милвания от струите кадифен пясък по края. Шапката му се е килнала назад и едвам се крепи на едното му ухо, но той, вдаден в работата си, не намира минутка време да я поправи и върви наведен с вцепенена шия, пуши с луличката си, захапана накриво, и търси. Право върху него падат пладнешките лъчи на майското слънце и по потната риза на гърба му се лепят на рояк малки лъскави мушички, предвестници на сухо лято.

Така той извървя долът, като се провираше под сведените върби и ракитаци, и излезе нашироко в ливадите, дето реката тече бавно, разлива се повече и се пече на слънце между почти голи брегове. Обширните ливади, обрасли в буйна трева, се смееха под слънцето, шурците сговорно, усърдно и празнично свиреха. Реката, разгалена от слънцето и поздравлявана от жъдното ширине, течеше тихо и бавно, ласкаеше златния пясък по брега и от време на време подписнуваше леко, сякаш въздишаше. И тревите, и цветята наоколо посягаха към нейното освежително дихание.

Чичо Горан се изправи да разгледа наоколо.

Далечко из ливадите се шуркаше човек. На всяка крачка той се спираше и ровеше дълго с тоягата си из тревата, като че търси нещо.

Чичо Горан турна мокра длан над вежди, гледа го дълго и като извади лулата от устата си, извика

- Рустем, хей, Рустем!

Момъкът се спря сред ливадите, вслуша се и се обърна. Чичо Горан му махна с ръка и Рустем се упъти към него с една усмивка, сякаш забравена от някога на лицето му. Той дойде срещу чичо Горан, спря се на брега и се подпря на тоягата като овчар. От сухото му, младо, мургаво циганско лице избяга усмивката. Под вехтия му и проскубан калпак над ушите се виеха тежки и черни кичури коса. Скъсаната му кирлива ризица бе отворена бе отворена широко и под нея се виждаха слаби мършави гърди. Дрипав ален пояс увиваше като гъжава високото му стройно тяло. Крачолите на закръпените му потурци, излинали от старост, бяха разкопчани до коленете и свободно се матаераха въз босите му крака. Той стоеше на брега лек като вятър, приличен на някое водно насекомо, готово да заиграе по шаварлака. Черните му очи гледаха издълбоко като из дъно и в тях гореше някаква далечна мечта.

- Що се луташ из ливадите като въртоглав, да не си изгубил кесията с парите си - каза чичо Горан.

Циганчето се засмя, наведе се засрамено и почна да чука едно камъче с тоягата си.

- Е така, ходя - що да правя!

Чичо Горан се наведе и пак запристъпя из реката.

- Намират ли се, намират ли се - попита Рустем и тръгна полека по брега, успоредно с доктора.

- Няма ги много, но като е за лек - намират се.

- Ами истина ли сега докторите не позволяват пиявиците

- Какво знаят докторите! - каза сопнато чичо Горан и се изправи. - Знаят само пари да взимат и толкова. И какво ли разбират Разболееш се, вземат те в болницата, оттук те тупнат, оттам те тупнат, оплези се, опули се, кихни, дихни, па като не разберат болестта ти, дадат ти за пет пари отрова, и туйто. На другия ден запушат цигарките си, смеят се и те порят да видят от какво си страдал.

Чичо Горан излезе от реката, поизтри ръце о потурите си, напълни лулата и като махна с ръка, продължи разпалено

- Кой, мислиш, развъди тия болести, дето сега са завладели света Докторите ги донесоха от Европа, да правят опит. Едно време знаехме само шарка, сипаница и лошата пъпка. И то беше рядко, и лекът му прост. Сега. . . Черва се объркват, охтики различни, нерви, главоболия и не знам още какви си болести. И на никоя лека не знаят. Колко доктори, толко и церове.

Чичо Горан опъна няколко пъти бързо от лулата и тръгна полека към близките върби.

- Да починем малко.

Рустем тръгна с него. Като стигнаха сянката, чичо Горан откачи тобричката от рамото си, седна тежко на тревата и отложи шапка. По загорялото му продълговато лице течеха браздулици пот. Циганчето застана срещу него и го гледаше как жадно и сладко пуши лулата си.

- Седни де - покани го чичо Горан, който мълчаливо продължаваше да негодува против лекарите.

Циганчето полека се сложи на земята и загледа в мъгливата далечина.

- Шарлатани и нищо повече - поде чичо Горан. - Моят братанец разправя, като бил войник, разболял се нещо и го занели в болницата. Давали му там разни горчилаци и прашуляци да пие, смал не отровили момчето. Един ден му донесли чорба. Взел той да сърба, гледа - в лъжицата човешки пръст и на него пръстен. . .

Циганчето погледна плахо и с втречени очи чичо Горан.

Но той не каза вече нищо. Очите му бяха спрели нейде в ливадите. Там по пътя към селото вървеше народ на тумби, на тумби. Те се изтакаха из класилите ниви и пълнеха целия път. Чуваха се пискливи звуци от гайда.

- Сватба - каза чичо Горан и погледна въпросително циганчето.

- Не - избор! - каза Рустем. - Тия пристигат от Шупливци.

- Вълци главата им да ядат! - рече докторът и цъкна плянката си през зъби. - Влачат се по избори, бият се, трепят се, омразлъци правят, какво Полошо става, по-добро не става! Народ - вълци главата му яли! Полъгал се по ума на разни панталонджии, доктори и нехранимайковци и мисли, че кой какви големи работи върши. Сиромаш ли си, приятелю, спукана ти е работата. Все ще те лъжат, все на другите маша в ръцете ще си. Нямах нищо в къщата си и се

въртиш, сиромашинката, из село за торба брашно да нахраниш децата си, а той, оня, панталонджията, който и да е, тамо нему, ти казва ти, приятелю, мислиш, че нямаш нищо, ама не е така, ти имаш най-голямото богатство в света - ти, каже, имаш изборително право. И тоя синковец ти мушне някоя бюлетинка в ръка, ти се почешеш по врата, па я пуснеш в кутийката - и ето че хайдутинът дошъл да те управлява. Аз по тия работи не ходя. Душата ми се гнуси, като гледам всичко това, и децата си уча така да правят. Не им трябва. Нек овцете избират овчар - ако не е Вълкан, то ще е Вълчан, пък те са братя пушините. . . Стойте си настрана, момчета - думам на децата си, - лайте, ръмжете като кучета, ама овци не ставайте. Пазете се от тия гнусни работи!

Чичо Горан изчука лулата си о длан, откъсна една сламчица и почна да си чисти чибук. Рустем седеше неподвижен, чужд на докторовите негодувания и мисли. Очите му блуждаеха в далечината и светеха без поглед. Слънцето прижижаше силно, а реката сякаш беше се спряла под сянката на върбите и не шаваше.

- Их, сърчице човешко, и ти ако не си се настрадало, няма и да се настрадаш! - въздихна докторът.

Водата сънливо избърбука край корените и пак заспа.

- Ходя си аз, момче, по полето - продължи той след дълго мълчание, - лежа по сенките, гледам небесния вис и си мисля Божичко мили, що ми не дадеш ти на мене една способност, хе тъй, каквото кажа - да стане. Света на рай ще ти обърна аз тебе. Ни болести ще има, ни тегло ще има, ни сиромашия ще има.

Циганчето въздъхна. То се обърна към доктора и го попита плахо

- Може ли, чичо Горане, да се намери по нашите места разковниче

Докторът го погледна изпод вежди и рече

- Може! Може, но мъчно.

- Их, да мога! - въздъхна циганчето, развълнувано от далечно неизпитано щастие.

- Рядка тревичка е тя, Рустем, рядка!

- Две лета го диря вече, чичо Горане, и още две ще го диря, ама ще го намеря.

Циганчето гореше като свежица от тъмни неясни надежди.

Двамата замълчаха. За миг като че ли всичко утихна. Малко облаче мина под слънцето и изчезна. Наблизо един кълвач удари три пъти вещателно по кората на една стара върба и се потаи.

- Като има човек тая тревица, нищо друго не му трябва - въздъхна Рустем.

- Може да има, каквото поиска кон, звездите да сваля, скрито имане да намери, да вземе мома, каквато му сърце желае.

- Хм - усмихна се докторът, - Акима ти е забъркала ума, момче. Не показвай слабост пред жените - никакво разковниче няма да ти помогне. Ще се луташ ти по полето като сенчица, а сърцето ти ще страда.

Циганчето се зачерви от срам и очите му се изпълниха с влага на любовен спомен.

- Акима не ме иска вече.

- Ако не иска с добром - открадни я.

- Краднах я веднаж, чичо Горане, ама ми се примоли, приплака и аз я пуснах. Стана ми мило.

- Слаба душица си ти, чичовото.

- Тя още лани ми каза Рустем, чакам те година, не мога вече. Заклучвам си сърцето. Само с разковниче ще го отключиш. Оттогава, къде ходя, разковниче търся. Претърсил съм полето, тревица по тревица. Не ям, не пия - току ходя и търся.

- Търси, пиленце, търси, може да имаш късмет - каза, потънал в дълбока мисъл, докторът. - Как ще живеем, ако не гоним измамата

Той развърза тютюницата, изчука лулата си и почна полека да я тъпче и да сумти. Слънцето бе прескочило отдавна зенита и сенките на върбите бяха се нахвърляли като жъдни по реката.

- Рустем, ти бяла кукувица видял ли си - попита многозначително докторът, заклати важно глава и запуши изтежко лулата.

- Не съм, чичко.

- Хе, и аз не съм. . .

- Дали има - попита циганчето с очи, опулени от любопитство.

- Има, има, но къде е! Нея да я намеря, тогава да ме видиш ти мене. Едно време чак по Тузлука сме ходили с баща си да я търсим. Там бяха я видели.

- Защо ще ти е птичката Лете куку-куку, пък зиме - през море й царството.

- Ех, нищо не знаеш ти, момче! Още от старо време има скрито едно черковно имане някъде си, в някоя пещера. Ама какво имане! Триста биволски кожи пълни със злато. Когато го крили, изкопали в канарата петстотин стълби до вратата на пещерата и после ги заличили една по една. Отпреде на самата дупка пази смок. И какъв смок! Страшна работа.

- И-и! - каза плахо циганчето.

- Ама то не е жив смок. Той е направен, момче, от сто ока восък, люспите му са от жълтици, а очите му - от безценни камъни.

Циганчето зацъка с уста, поразено от учудване, захласнато от вълшебните думи на доктора.

- В тая пещера живее бялата кукувица, благословена от господата с безсмъртие. Ще рече - да не умира во веки веков. Тая бяла кукувица някога била царска дъщеря. Тя се влюбила в най-бедния войник, пазач на царските палати. Баща ѝ се разсърдил и хвърлил войника в огнена пещ. Дъщеря му от скръб се хвърлила при него и изгоряла. Бог превърнал душата ѝ на бяла кукувица.

Докторът се прокашля и замълча. Реката тихо и равно шумолеше, сякаш продължаваше чудната приказка. Сърцето на Рустем, развълнувано от подвига на влюбената девойка, биеше неудържимо.

- Е, после, чичо Горане

Докторът протегна изтръпналите си крака, изпъшка и стана.

- Ако видиш тая кукувица - каза той - и паднеш да ѝ се поклониш и викнеш три пъти Сестрице, бяла кукувице, той те обича още! - тя ще те заведе в пещерата и ще ти предаде скритото имане.

Докторът нагази пак в реката, наведе се и почна да се взира по пясъка.

- Да имам разковниче, може и тая кукувица да видя! - каза Рустем. И като стана, погледна слънцето, тръгна из ливадата и почна да рови тревата с тоягата си.

Денят бе се смълчал и със спрян дъх се бе заслушал в мечтателната песен на реката, в нейните откъслечни дълбоки въздишки, недомлъвки и томления.

Един кълавач удари рязко няколко пъти по кората на една стара върба и също се заслуша.